

Complexnummer: 470642

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl

T 033 421 74 56
E info@cultureelerfgoed.nl

Complexnaam

Verdedigingswerken Dokkum

Aantal complexonderdelen Monumentnummers van complexonderdelen

12 470643, 470644, 470645, 470646, 470647, 470648, 470649, 470650, 470651, 470652, 470653, 470654

Woonplaats

Gemeente

Provincie

Dokkum

Noardeast-Fryslân

Fryslân

Locatie van het hoofdobject

Bij Karrepad 16, 9101 JT te Dokkum

Complexomschrijving

VERDEDIGINGSWERKEN DOKKUM. De historische Oudnederlandse vesting, begrensd volgens een bolletjeslijn op de bijbehorende kadastrale kaart, bladnummer 1, d.d. augustus 1991 en waarvan de hierna beschreven samenstellende onderdelen zijn aangeduid op de bijbehorende situatiekaart bladnummer 1, d.d. april 1991 heeft de volgende kenmerken:A. Locatie en functie.

De vesting is gelegen op een kruispunt van land- en waterwegen en speelde in de 16e en 17e eeuw een belangrijke rol bij de verdediging van de provincie Friesland.

B. Bouwjaren en bouwers.

De Oudnederlandse werken zijn aangelegd in de periode 1581-1590 in opdracht van de Staten van Friesland, volgens een plan, dat door Prins Willem van Oranje werd goedgekeurd en vnl. uitgevoerd werd onder de directie van het stadsbestuur. De huidige grondvorm van omwalling en omgrachting is vrijwel geheel die, welke in 1590 tot stand is gekomen.

De belangrijkste wijzigingen nadien betreffen:

- De afbraak van twee stenen beren in de gracht bij de Oosterpoort omstreeks 1775.
- De afbraak van de landpoorten in het tweede kwart van de negentiende eeuw.

- De afvlakking van vrijwel alle borstweringen alsmede de vrijwel volledige afgraving van de hoofdwal in courtines IV-V en V-VI in de 18e t/m de 20e eeuw.
- De opvulling van de bastions in die periode.
- Het (gedeeltelijk) weer onder profiel brengen, resp. in bepaalde opzichten plantsoeneren, van de omwalling in de zeventiger jaren van de 20e eeuw.

C. Verschijningsvorm en hoofdonderdelen.

Vrijwel regelmatig gevormde zeshoekige gebastioneerde vesting met hoofdgracht, hoofdwal en zes bastions (of "dwingers"), van oost naar west doorsneden door de binnen de vesting gesitueerde haven: het Kleine Diep, De Zijl en het Grote Diep. De omwalling is oorspronkelijk gevormd volgens het Oudnederlandse stelsel, met een enkele aanpassing aan de terreinsituatie.

De vestingwerken omvatten thans in hoofdzaak:

- Een hoofdwal met zes bastions (dwingers).
- een hoofdgracht.

Van de vesting zijn de volgende historische toegangen van belang (vanaf bastion I linksomgaand):

- De Hanspoort nabij de linkerflank van bastion II, een oorspronkelijk gecombineerde land- en waterpoort.
- De Waterpoort nabij de rechterflank van bastion III.
- De Woudpoort, een landpoort nabij het midden van courtine IV-V.
- De Oosterpoort nabij de linkerflank van bastion V, een oorspronkelijk gecombineerde land- en waterpoort.
- De Aalsumerpoort, een landpoort nabij het midden van courtine VI-I.

NB: De waterpoorten Woldpijp en Anjumerpijp hadden vnl. een functie in het kader van de waterhuishouding binnen de omwalling en in de grachten.

D. Technische bijzonderheden.

De meest kenmerkende technische bijzonderheden zijn:

- De bastions zijn oorspronkelijk aangelegd volgens het Oudnederlandse stelsel, aanvankelijk als holle bastions, maar reeds in de eerste helft van de zeventiende eeuw werden ze aangeaard tot nagenoeg volle bastions; de bastions III t/M VI werden in de 19e en 20e eeuw opge vuld tot walhoogte. De borstweringen zijn afgevlakt.
- De courtines zijn v.w.b. de borstweringen afgevlakt; grote delen van enkele courtines (rechterhelft van IV-V en V-VI geheel) zijn afgegraven tot vlak boven het maaiveld.
- De landpoorten bestaan thans slechts uit coupures in de hoofdwal en voorgelegen, recent vernieuwde bruggen.

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

- De waterpoorten zijn doorgangen door de hoofdwal tussen twee gemetselde keermuren met schuin aflopende vleugelmuren.
- De hoofdgracht heeft zijn oorspronkelijke vorm en afmetingen nagenoeg geheel behouden.

E. Samenstellende onderdelen.

De historische vesting Dokkum heeft de volgende samenstellende onderdelen: 1. BASTION I; zie voor omschrijving bij complex-onderdeel met monumentnummer: 470643; 2. COURTINE I-II; zie voor omschrijving bij complex-onderdeel met monumentnummer: 470644; 3. BASTION II; zie voor omschrijving bij complex-onderdeel met monumentnummer: 470645. COURTINE II-III MET HANSPOORT EN WATERPOORT; zie voor omschrijving bij complex-onderdeel met monumentnummer: 470646; 5. BASTION III; zie voor omschrijving bij complex-onderdeel met monumentnummer: 470647; 6. COURTINE III-IV MET WOLDPIJP; zie voor omschrijving bij complex-onderdeel met monumentnummer: 470648; 7. BASTION IV; zie voor omschrijving bij complex-onderdeel met monumentnummer: 470649; 8. COURTINE IV-V MET WOODPOORT; zie voor omschrijving bij complex-onderdeel met monumentnummer: 470650; 9. BASTION V; zie voor omschrijving bij complex-onderdeel met monumentnummer: 470651; 10. COURTINE V-VI MET OOSTERPOORT EN ANJUMERPIJP; zie voor omschrijving bij complex-onderdeel met monumentnummer: 470652; 11. BASTION VI; zie voor omschrijving bij complex-onderdeel met monumentnummer: 470653; 12. COURTINE VI-I MET AALSUMERPOORT; zie voor omschrijving bij complex-onderdeel met monumentnummer: 470654.

Voor de volgende onderdelen van de vesting zijn of worden soms andere benamingen gebruikt: Parkstergracht - Stadsgracht Driepijpstergracht - Westergracht Baantjegracht - Stadsgracht Woudpoortsgracht - Zuidergracht Oostergracht - Hardridersgracht Bastions - dwingers Bastion I - Aitsemadwinger Courtine (I-II) - Parksterbolwerk Courtine (II-III) - Westerbolwerk Hanspoort - Hantspoort - Hantumerpoort Waterpoort - Driepijpspoort - Driepijper Bastion III - Driepijpster dwinger Courtine (III-IV) - Baantjebolwerk Courtine (IV-V) - Zuiderbolwerk Woudpoort - Woldpoort Oosterpoort - Halvemaanspoort Courtine (V-VI) - Oosterbolwerk Courtine (VI-I) - Noorderbolwerk Aalsumerpoort - Aelsumpoort.

F. Samenvatting.

Hoewel hier en daar delen verloren zijn gegaan c.q. zijn gewijzigd is het geheel, gevormd door een hoofdwal, zes bastions of dwingers, (de restanten van) zeven land- en/of waterpoorten en een hoofdgracht.

- wegens het grotendeels gave karakter als voormalige, (vrijwel) regelmatig gevormde zeshoekige, volgens het Oudnederlandse stelsel aangelegde vesting;
- wegens het grotendeels gave karakter als vesting op een kruispunt van land- en waterwegen met de haven binnen de omwalling; een goed herkenbaar en redelijk gaaf bewaard voorbeeld van een 16e-eeuwse vesting, die gedurende ongeveer een eeuw een rol vervulde in ons nationale verdedigingsstelsel; welk geheel van algemeen belang is op grond van zijn architectuurhistorische, krijgsgeschiedkundige, oudheidkundige waarde.

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Monumentnummer*: 470643

Status	rijksmonument
Inschrijving register*	16 februari 1994
Kadaster deel/nr	82695/188

<i>Woonplaats*</i>	<i>Gemeente*</i>	<i>Provincie*</i>
Dokkum	Noardeast-Fryslân	Fryslân

<i>Locatiennaam</i>	<i>Locatieomschrijving</i>
Dokkum	

<i>Kadastrale gemeente*</i>	<i>Sectie*</i>	<i>Kadastraal object*</i>	<i>Appartement aanduiding</i>	<i>Grondperceel</i>
Dokkum	A			3926
Dokkum	A			3937
Dokkum	A			3758
Dokkum	A			2434

*Omschrijving***

BASTION I.

Vol bastion met voorliggende gracht ter breedte van pl.m. 20 meter voor de linkerface en pl.m. 25 meter voor de rechterface.

<i>Hoofdcategorie</i>	<i>Subcategorie</i>	<i>Functie</i>
Verdedigingswerken en militaire gebouwen	Fort, vesting en -onderdelen	

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Monumentnummer*: 470644

Status rijksmonument
Inschrijving register* 16 februari 1994
Kadaster deel/nr 82695/180

Woonplaats* Gemeente* Provincie*
Dokkum Noardeast-Fryslân Fryslân

Locatiennaam Locatieomschrijving
Dokkum

Kadastrale gemeente*	Sectie*	Kadastraal object*	Appartement aanduiding	Grondperceel
Dokkum	A			2434
Dokkum	A			3753
Dokkum	A			3758
Dokkum	A			3937

Omschrijving**

COURTINE I-II.

Courtine met voorliggende gracht ter breedte van pl.m. 25 meter.

Hoofdcategorie	Subcategorie	Functie
Verdedigingswerken en militaire gebouwen	Fort, vesting en -onderdelen	

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Monumentnummer*: 470645

Status	rijksmonument
Inschrijving register*	16 februari 1994
Kadaster deel/nr	82695/197

<i>Woonplaats*</i>	<i>Gemeente*</i>	<i>Provincie*</i>
Dokkum	Noardeast-Fryslân	Fryslân

<i>Locatiennaam</i>	<i>Locatieomschrijving</i>
Dokkum	

<i>Kadastrale gemeente*</i>	<i>Sectie*</i>	<i>Kadastraal object*</i>	<i>Appartement aanduiding</i>	<i>Grondperceel</i>
Dokkum	A			3937
Dokkum	A			3754
Dokkum	A			3753

*Omschrijving***

BASTION II.

Vol bastion met voorliggende gracht ter breedte van pl.m. 24 meter voor de schouderhoeken, oplopend tot pl.m. 40 meter voor de saillant.

<i>Hoofdcategorie</i>	<i>Subcategorie</i>	<i>Functie</i>
Verdedigingswerken en militaire gebouwen	Fort, vesting en -onderdelen	

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Monumentnummer*: 470646

Status	rijksmonument
Inschrijving register*	16 februari 1994
Kadaster deel/nr	82695/196

<i>Woonplaats*</i>	<i>Gemeente*</i>	<i>Provincie*</i>
Dokkum	Noardeast-Fryslân	Fryslân

<i>Locatiennaam</i>	<i>Locatieomschrijving</i>
Dokkum	

<i>Kadastrale gemeente*</i>	<i>Sectie*</i>	<i>Kadastraal object*</i>	<i>Appartement aanduiding</i>	<i>Grondperceel</i>
Dokkum	A			3752
Dokkum	A			3753
Dokkum	A			3754
Dokkum	A			3751

*Omschrijving***

COURTINE II-III MET HANSPOORT EN WATERPOORT.

Courtine met:

- voorliggende gracht ter breedte van pl.m. 20 meter;
- De Hanspoort nabij bastion II;
- de Waterpoort nabij bastion III (Driepijpspoort).

<i>Hoofdcategorie</i>	<i>Subcategorie</i>	<i>Functie</i>
Verdedigingswerken en militaire gebouwen	Omwalling	

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Monumentnummer*: 470647

Status	rijksmonument
Inschrijving register*	16 februari 1994
Kadaster deel/nr	82696/18

<i>Woonplaats*</i>	<i>Gemeente*</i>	<i>Provincie*</i>
Dokkum	Noardeast-Fryslân	Fryslân

<i>Locatiennaam</i>	<i>Locatieomschrijving</i>
Dokkum	

<i>Kadastrale gemeente*</i>	<i>Sectie*</i>	<i>Kadastraal object*</i>	<i>Appartement aanduiding</i>	<i>Grondperceel</i>
Dokkum	A			3444
Dokkum	A			3752
Dokkum	A			4064
Dokkum	A			3467
Dokkum	A			4063
Dokkum	A			3960

*Omschrijving***

BASTION III.

Vol bastion met voorliggende gracht ter breedte van pl.m. 25 meter.

<i>Hoofdcategorie</i>	<i>Subcategorie</i>	<i>Functie</i>
Verdedigingswerken en militaire gebouwen	Fort, vesting en -onderdelen	

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Monumentnummer*: 470648

Status rijksmonument
Inschrijving register* 16 februari 1994
Kadaster deel/nr 82696/9

Woonplaats* Gemeente* Provincie*
Dokkum Noardeast-Fryslân Fryslân

Locatiennaam Locatieomschrijving
Dokkum

Kadastrale gemeente*	Sectie*	Kadastraal object*	Appartement aanduiding	Grondperceel
Dokkum	A			3738
Dokkum	A			3746
Dokkum	A			3752
Dokkum	A			3815

Omschrijving**

COURTINE III-IV MET WOLDPIJP.

Courtine met:

- nabij bastion IV een waterpoort (de Woldpijp);
- voorliggende gracht ter breedte van pl.m. 40 meter.

Hoofdcategorie	Subcategorie	Functie
Verdedigingswerken en militaire gebouwen	Omwalling	

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Monumentnummer*: 470649

Status	rijksmonument
Inschrijving register*	16 februari 1994
Kadaster deel/nr	82696/28

<i>Woonplaats*</i>	<i>Gemeente*</i>	<i>Provincie*</i>
Dokkum	Noardeast-Fryslân	Fryslân

<i>Locatiennaam</i>	<i>Locatieomschrijving</i>
Dokkum	

<i>Kadastrale gemeente*</i>	<i>Sectie*</i>	<i>Kadastraal object*</i>	<i>Appartement aanduiding</i>	<i>Grondperceel</i>
Dokkum	A			4061
Dokkum	A			4059
Dokkum	A			4131
Dokkum	A			3413
Dokkum	A			3412
Dokkum	A			3738
Dokkum	A			4058
Dokkum	A			4130
Dokkum	A			4060
Dokkum	A			3956

*Omschrijving***

BASTION IV.

Vol bastion met voorliggende gracht ter breedte van pl.m. 40 meter voor de saillant, aflopend tot pl.m. 30 meter voor de schouderhoeken.

<i>Hoofdcategorie</i>	<i>Subcategorie</i>	<i>Functie</i>
Verdedigingswerken en militaire gebouwen	Fort, vesting en -onderdelen	

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Monumentnummer*: 470650

Status	rijksmonument
Inschrijving register*	16 februari 1994
Kadaster deel/nr	82697/60

<i>Woonplaats*</i>	<i>Gemeente*</i>	<i>Provincie*</i>
Dokkum	Noardeast-Fryslân	Fryslân

<i>Locatiennaam</i>	<i>Locatieomschrijving</i>
Dokkum	

<i>Kadastrale gemeente*</i>	<i>Sectie*</i>	<i>Kadastraal object*</i>	<i>Appartement aanduiding</i>	<i>Grondperceel</i>
Dokkum	A			4130
Dokkum	A			4131
Dokkum	A			3740
Dokkum	A			3741
Dokkum	A			3738

*Omschrijving***

COURTINE IV-V MET WOUDPOORT.

Courtine met:

- nabij het midden de Woudpoort;

- voorliggende gracht ter breedte van pl.m. 25 meter v.w.b. het gedeelte tussen bastion IV en de Woudpoort en van de Woudpoort tot bastion V oplopend tot pl.m. 50 meter.

<i>Hoofdcategorie</i>	<i>Subcategorie</i>	<i>Functie</i>
Verdedigingswerken en militaire gebouwen	Omwalling	

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Monumentnummer*: 470651

Status	rijksmonument
Inschrijving register*	16 februari 1994
Kadaster deel/nr	82697/53

<i>Woonplaats*</i>	<i>Gemeente*</i>	<i>Provincie*</i>
Dokkum	Noardeast-Fryslân	Fryslân

<i>Locatiennaam</i>	<i>Locatieomschrijving</i>
Dokkum	

<i>Kadastrale gemeente*</i>	<i>Sectie*</i>	<i>Kadastraal object*</i>	<i>Appartement aanduiding</i>	<i>Grondperceel</i>
Dokkum	A			3748
Dokkum	A			3749
Dokkum	A			3740

*Omschrijving***

BASTION V.

Vol bastion met voorliggende gracht ter breedte van pl.m. 25 meter voor de saillant, olopend tot pl.m. 35 meter voor de schouderhoeken.

<i>Hoofdcategorie</i>	<i>Subcategorie</i>	<i>Functie</i>
Verdedigingswerken en militaire gebouwen	Fort, vesting en -onderdelen	

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Monumentnummer*: 470652

Status	rijksmonument
Inschrijving register*	16 februari 1994
Kadaster deel/nr	82697/81

<i>Woonplaats*</i>	<i>Gemeente*</i>	<i>Provincie*</i>
Dokkum	Noardeast-Fryslân	Fryslân

<i>Locatiennaam</i>	<i>Locatieomschrijving</i>
Dokkum	

<i>Kadastrale gemeente*</i>	<i>Sectie*</i>	<i>Kadastraal object*</i>	<i>Appartement aanduiding</i>	<i>Grondperceel</i>
Dokkum	A			3748
Dokkum	A			2986
Dokkum	A			3770
Dokkum	A			3749
Dokkum	A			3875
Dokkum	A			3937
Dokkum	A			3821
Dokkum	A			3917
Dokkum	A			3768

*Omschrijving***

COURTINE V-VI MET OOSTERPOORT EN ANJUMERPIJP.

Courtine met:

- een land-/waterpoort nabij bastion V (Oosterpoort);
- een waterpoort nabij bastion VI (Anjumerpijp);
- voorliggende gracht ter breedte van pl.m. 40 meter.

<i>Hoofdcategorie</i>	<i>Subcategorie</i>	<i>Functie</i>
Verdedigingswerken en militaire gebouwen	Omwalling	

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Monumentnummer*: 470653

Status	rijksmonument
Inschrijving register*	16 februari 1994
Kadaster deel/nr	82697/69

<i>Woonplaats*</i>	<i>Gemeente*</i>	<i>Provincie*</i>
Dokkum	Noardeast-Fryslân	Fryslân

<i>Locatiennaam</i>	<i>Locatieomschrijving</i>
Dokkum	

<i>Kadastrale gemeente*</i>	<i>Sectie*</i>	<i>Kadastraal object*</i>	<i>Appartement aanduiding</i>	<i>Grondperceel</i>
Dokkum	A			3926
Dokkum	A			3768
Dokkum	A			3937

*Omschrijving***

BASTION VI.

Vol bastion met voorliggende gracht ter breedte van pl.m. 20 meter voor de linkerface en pl.m. 30 meter voor de rechterface.

<i>Hoofdcategorie</i>	<i>Subcategorie</i>	<i>Functie</i>
Verdedigingswerken en militaire gebouwen	Fort, vesting en -onderdelen	

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Monumentnummer*: 470654

Status rijksmonument
Inschrijving register* 16 februari 1994
Kadaster deel/nr 82697/29

Woonplaats* Gemeente* Provincie*
Dokkum Noardeast-Fryslân Fryslân

Locatiennaam Locatieomschrijving
Dokkum

Kadastrale gemeente*	Sectie*	Kadastraal object*	Appartement aanduiding	Grondperceel
Dokkum	A			2434
Dokkum	A			3937
Dokkum	A			3926

Omschrijving**

Omschrijving onderdeel 12. COURTINE VI-I MET AALSUMERPOORT. Courtine met:

- nabij het midden de Aalsumerpoort;
- voorliggende gracht ter breedte van pl.m. 25 meter.

Hoofdcategorie	Subcategorie	Functie
Verdedigingswerken en militaire gebouwen	Omwalling	

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument